Charismatische gaven, belangrijk voor iedereen?

Pinksteren is het feest van de Geest met zijn gaven of 'charisma's'. Moeten we allemaal charismatische gelovigen worden? Jezuïet **Jos Moons** geeft wat achtergrond.

Vorig jaar was El Greco's meesterwerk *Pinksteren* even in Amsterdam. We zien Maria, omringd door apostelen. Tongen van vuur symboliseren hoe de Geest op elk van hen neerdaalt. De levendigheid straalt van het kleurige doek. Dat past bij het Pinkstergebeuren. Immers, volgens het getuigenis uit de Schrift verrijzen de tot dan toe doodse apostelen tot nieuw leven: "Zij werden allen vervuld van de Heilige Geest en zij begonnen te spreken in vreemde talen, naargelang de Geest hun te vertolken gaf" (Handelingen 2).

De Pinksterbekering

Hoewel El Greco's schilderij bewonderd wordt om de persoonlijke en vrije stijl is het qua motief traditioneel. Of je nu oude oosterse iconen, middeleeuws houtsnijwerk of neogotisch glas-in-lood neemt, Pinksteren wordt er steeds op dezelfde manier verbeeld: Maria in het midden, omringd door de apostelen, elk met een tongetje van vuur boven zich, en ten slotte zwevend in het midden de Geest in den hoge. Het brengt ons naar de Pinksterbekering van de apostelen. Pinksteren was het begin van hun geloof en verkondiging, en daarmee het begin van de Kerk. In die zin zijn we, zoals dat soms gezegd wordt, gebouwd op het fundament van de apostelen.

De opbouw van de Kerk

En toch… Het is theologisch niet onproblematisch dat in dit soort verbeeldingen van Pinksteren de apostelen zo centraal staan. Het wekt een eenzijdige indruk van hoe de Kerk opgebouwd wordt. Het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965) praat namelijk niet alleen over de kerkelijke leiders, maar over alle gelovigen.
Met name het document over de Kerk, *Lumen Gentium*, spreekt nadrukkelijk over de gaven die de Geest aan ieder mens schenkt. "De Heilige Geest heiligt en leidt het volk Gods (dat zijn wij allen samen – jm) niet alleen door de sacramenten en de bedieningen (…) maar (…) Hij schenkt ook speciale genaden aan de gelovigen van elke rang; daarmee maakt Hij hen geschikt en bereid voor allerlei werken of taken ter vernieuwing en bredere uitbouw van de Kerk" (*Lumen Gentium* 12).
De opbouw van de Kerk is dus niet een zaak van de apostelen en van hun opvolgers, de bisschoppen, en bij uitbreiding ook priesters en diakens. Het is niet alleen een zaak van de sacramenten en van wat de kerkelijk werkers verder voor ons doen. Het is ook een zaak van de Geest zelf en van de aan ieder geschonken gaven.

Charismatische vernieuwing?

De technische term voor deze gaven is *charisma*. Katholieken die tot de charismatische vernieuwing behoren springen een gat in de lucht dat deze term door het Concilie gebruikt werd. Denk aan bewegingen als Chemin Neuf, Emmanuel en de Katholieke Charismatische Vernieuwing, die alle veel goeds voor de Kerk betekenen. Omarmt het Concilie met deze prachtige tekst niet hun charismatische spiritualiteit? Erkent het zo de vaak meewarig bekeken charismatische gaven, zoals bijvoorbeeld tongentaal en profetie?
Het is een mooie gedachte, maar het klopt niet. De positieve houding van het leergezag tegenover de charismatische vernieuwing is eerder een vrucht van na het Concilie – in jargon heet dat receptie – dan van het Concilie zelf. De katholieke charismatische vernieuwing bestond immers helemaal nog niet in de conciliejaren.

El Greco's meesterwerk 'Pinksteren'

Wel degelijk vernieuwing

Toch betekent de tekst uit *Lumen Gentium* wel degelijk vernieuwing. De scherpe discussie op het Concilie over het thema van de charisma's geeft aan dat er wat op het spel stond. De hamvraag was: draait het in de Kerk om de leiders of om alle gelovigen? Hebben de eersten een monopolie op de Geest, en is de rol van de andere gelovigen om te ontvangen en te volgen? Of dragen alle gelovigen samen de Kerk, namelijk met de veelsoortige gaven die ieder geschonken zijn?
De Belgische kardinaal Suenens hield een vlammend betoog waarin hij stelde dat de Kerk zonder charisma's arm en onvruchtbaar is. De dienst van de hierarchie is niet om alles zelf te doen, maar om charisma's in goede banen te leiden. Wat *Lumen Gentium* 12 zei over de Geest en zijn gaven was duidelijk meer dan een onschuldige vrome verfraaiing. Het paste bij de keuze voor een inclusieve Kerk, waarin iedereen een rol heeft, uiteraard binnen het kader van een hiërarchische ordening. De tekst is programmatisch.

Kerkopbouw

We zijn nog steeds bezig het Concilie te verwerken, ook op dit punt. Concilie-receptie is altijd iets van de lange adem. Geslaagde voorbeelden zijn parochies waarin gelovigen een taak op zich nemen. Terecht spreekt *Lumen Gentium* 12 over bijzondere én gewone gaven. Het gewone telt: koffie schenken op zondagmorgen, het kerkhof bijhouden, toegewijd de ledenadministratie bijhouden of belangstellend en menslievend aanwezig zijn. Maar net zo goed doopvoorbereiding, fondswerving, de tienergroep leiden, nieuwe ideeën lanceren. Juist in de nieuwe bewegingen zie je dat mensen hun charisma serieus nemen; en dat gaat dan niet alleen over tongentaal en profetie.
Niet-geslaagde voorbeelden zijn er ook. Zoals de gelovige die alles verwacht van de pastor, de bisschop of de paus. Hij of zij slaat het conciliewoord over charisma's in de wind en gelooft niet voldoende in Pinksteren. Niet-geslaagde voorbeelden zijn er evengoed bij de hiërarchie. Ook de bisschop, priester of andere kerkelijke werker die te graag alles in eigen hand houdt, versmaadt ongelovig de Geestesgaven.

Over hoe het wel moet, geeft het Concilie na de verheven uitspraak over de Geest die werkt in alle gelovigen een helder praktisch advies. *Lumen Gentium* 12 concludeert namelijk: "Aangezien charismatische gaven voor de noden van de Kerk buitengewoon doelmatig en nuttig zijn, moeten ze met dankbaarheid verwelkomd worden." Er wordt niet gezegd wie dat moet doen, dat dankbare verwelkomen. Maar de goede verstaander voelt wel aan: iedereen +.

Jos Moons verdedigt op 30 mei om 16.00 uur aan de Tilburg School of Catholic Theology zijn proefschrift "The Spirit and The Church", over de pneumatologische vernieuwing van Vaticanum II. Voor Suenens, zie Y. Congar (e.a., red.), Concilie-toespraken, Hilversum 1964.